

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Yleiset havainnot strategialuonnoksesta

MIELI ry kiittää mahdollisuudesta lausua Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan. On hyvä, että lausuntoluonnoksessa kokonaisturvallisuus nähdään vahvasti koko yhteiskunnan asiana. Väestön mielenterveyden tilanne ja henkinen kriisinkestävyys ovat voimavaroja, jotka kannattelevat häiriötilanteissa ja kriiseissä.

Kuten strategiassa todetaan, häiriötilanteet voivat olla pitkäaikaisia, kompleksisia tai kriisitilanteita voi olla useampia samaan aikaan. Osa kriiseistä, kuten ilmastokriisi ja luontokato ovat pitkäaikaisia. Toisiinsa kietoutuvat kriisit voimistavat usein toistensa vaikutuksia. Tilanteiden vaikutukset ja seuraukset koetaan syvimmin lähiyhteisöissä ja kotitalouksissa. Vaikutukset eri väestöryhmiin tulee tunnistaa ja sopia toimenpiteistä yhteistyössä toimijoiden kesken.

Lausuntoluonnokseen olisi syytä lisätä globaalin, yhteiskunnan ja yksilön lisäksi myös yhteisötaso. Yksilön vastuun ja merkityksen korostaminen on paikallaan, mutta yhtä merkittäviä turvallisuuden rakentajia ovat lähiyhteisöt esimerkiksi perhe, muut läheiset ja naapurusto. Suomalaisessa yhteiskunnassa on paljon muiden ihmisten tuesta riippuvaisia, kuten lapsia, nuoria, ikääntyneitä tai vammaisia ihmisiä. Harva aikuinenkaan pärjää ilman läheisten henkistä turvaa ja huolenpitoa.

Kaikilla ei ole lähiyhteisöjen tuomaa turvaa ja moni voi tarvita myös ulkopuolista tukea. Yksinäisyyden kokemus on yleistä, ja sitä koetaan etenkin nuorten ja ikääntyneiden ikäryhmissä. Nopea keskusteluavun saaminen ylläpitää toimintakykyä ja ehkäisee tilanteiden vaikeutumista. Järjestöjen matalan kynnyksen palveluissa koulutetut vapaaehtoiset ovat tärkeä voimavara ja he omalta osaltaan lisäävät henkistä kriisinkestävyyttä.

Luku 1. Johdanto

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Henkinen kriisinkestävyys, s. 24

Henkisen kriisinkestävyyden kokonaisuuteen olisi hyvä lisätä yhteisön ja yksilön kyky auttaa muita ja vastaanottaa apua. Geopoliittisilla jännitteillä, sodalla Euroopassa, ympäristökriisillä ja eriarvoistumisella on merkittäviä mielenterveysvaikutuksia. Suomessa asuvien psyykinen kuormittuneisuus on viime vuosina lisääntynyt huolestuttavasti, mikä näkyy kouluterveyskyselyissä ja erilaisissa hyvinvointitutkimuksissa.

Psyykinen kuormittuneisuus ja avun tarve näkyvät myös yhteydenottojen määrässä MIELI ry:n kriisiauttamisessa. Jo pelkästään tieto siitä, että matalan kynnyksen apua on saatavilla rauhoittaa ihmisiä. Esimerkiksi MIELI ry:n Kriisipuhelin toimii 24/7 ja nuorten Sekasin-chat myös hyvin laajoilla ilta-aukioloajoilla.

Henkinen kriisinkestävyys rakentuu luottamuksesta omaan toimintakykyyn sekä luottamuksesta lähiyhteisön turvaan. Taitoihin ja valmiuksiin kuuluu myös kyky osata suhteuttaa ja ymmärtää yhteyksiä monimutkaisessa maailmantilanteessa sekä kyky auttaa muita tai ohjata tarvittaessa tuen piiriin. Mielenterveysosaaminen olisi perusteltua lisätä varautumisen osa-alueeksi ja nähdä keskeisenä kansalaistaitona.

Väestön henkisen kriisinkestävyyden kannalta on merkityksellistä hallita stressitekijät ja pystyä myös häiriötilanteissa ja kriiseissä jatkamaan arjen toimintoja. Ne ylläpitävät turvallisuudentunnetta, luottamusta tulevaisuuteen ja antavat voimavaroja toimia kaikissa tilanteissa ja edistävät toipumista. Yksilöillä on vastuu oman toimintakykynsä ylläpitämisestä. Hyvä fyysinen toimintakyky auttaa jaksamaan myös henkisesti.

Yksilöllisen suorituskyvyn ja vastuun rinnalle olisi hyvä nostaa yhteisön kyky huolehtia kaikista sekä sen toteuttaminen osana varautumista. Yksilön kestävyys ja vastuun korostaminen jättää huomiotta resilienssin ja selviytymisen merkittävimmät tekijät eli yhteistyön ja yhteisöt. Yksilöt eivät kykene muuttamaan jatkuvasti kestävimiksi, mutta yhteisö voi tukea silloinkin, kun yksilön joustokyky alkaa heikentyä tai psyykinen pahoinvointi lisääntyä.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

-

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

Kokonaisturvallisuuden toimijat, s. 41

Kuvioon 8. olisi hyvä lisätä yksilöt ja lähiyhteisöt (esim. perhe ja naapurusto)

Kansalaisyhteiskunta, s. 44.

On hyvä, että järjestöt ja kansalaisyhteiskunta nostetaan esille kriisinkestävyyden osalta sekä mainitaan syrjäytymisen ehkäiseminen, osallisuus ja yhteisöllisyys. Keskeisten järjestötoimijoiden kohdalla tulisi kulttuuri- ja liikuntajärjestöjen lisäksi mainita myös sosiaali- ja terveysjärjestöt, joilla on merkittävä rooli psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin, yhteisöllisen toiminnan ja osallisuuden tukemisessa.

Kansalaisyhteiskunta -kappaleeseen 5.3. tulisi lisätä yksilöiden lisäksi yhteisöt. Kansalaisyhteiskunnan toimijat vahvistavat yksilöiden ja yhteisöjen henkistä kriisinkestävyyttä.

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse alaluku tai sivunumero.

OSA 2: Strategiset tehtävät

Kirjoita yksilöity palautteesi tähän. Merkitse strategisen tehtävän numero ja nimi sekä nimeä osio (Päämäärä ja tavoitteet; Toiminta-ajatus; Toimijat).

Viestintä, s. 143

Viestintään olisi hyvä lisätä selkokieliä ja monikielisessä Suomessa erilaisten kanavien hyödyntäminen myös viranomaisille. Esimerkiksi jalkautuminen yhteisöihin, jos viranomaisviesti ei muuten tavoita.

Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen, s. 144

Järjestöjen roolia syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisemisen toimijana tulisi painottaa enemmän. Kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden rakentajana, resilienssin vahvistajana ja ihmisten hyvinvoinnin tukemisessa.

Vapaaehtoistoiminnan edistäminen, s. 146

On hienoa, että vapaaehtoisten merkitys on nostettu esiin merkittävänä tekijänä. Järjestöillä on suuri rooli ihmisten auttamisessa suuntaajana niin normaalioloissa kuin kriisi- ja häiriötilanteissakin. Toisten auttaminen vahvistaa omaa ja yhteisön resilienssiä sekä lisää luottamusta toisia ja koko yhteiskuntaa kohtaan.

Väestön toipuminen, s. 148

Väestön toipumisen tavoitteena tulisi olla, että ihmiset pystyvät elämään elämää, jota he itse pitävät arvokkaana, vaikka se olisikin erilaista kuin ennen kriisitilannetta. Kriisin vaikutukset yksilöihin ja yhteisöihin voivat olla pitkäkestoisia ja syvästi elämää muuttavia.

Yhteisötason näkökulmaa tulisi vahvistaa. Toipuminen on monimutkainen prosessi, jossa häiriötilanteen tai poikkeusolot kokeneet yksilöt ja yhteisöt työskentelevät ratkaistakseen tapahtuman vaikutukset elämänsä kulkuun. Tähän yhteiskunnan tulee tarjota asianmukainen tuki sekä tunnistaa erilaisia tuen tarpeita.

Jotta oikeanlaisia ja oikea-aikaisia toimenpiteitä voidaan suunnitella, tulee tilannekuva väestön tilanteesta olla mahdollisimman kattava. Suomessa kerätään tähän soveltuvaa tietoa säännöllisesti muun muassa kansalaispulssilla (joka ollaan lopettamassa), kouluterveyskyselyillä sekä työterveyshuoltojen toimesta. Signaaleja saadaan myös eri järjestöjen palveluiden yhteydenotoista, ja tietoa voidaan kartoittaa räätälöidyllä tiedonkeruulla esimerkiksi hyvinvointialueiden ja kuntien toimesta. Tilannekuvan analyysi vaatii parempaa aluetason koordinaatiota.

Oikeiden toimenpiteiden löytämiseksi tulee huomioida eri ihmisten ja yhteisöjen erilaiset kokemukset ja tarpeet. Mielenterveystaitoja ja -osaamista on vahvistettava yksilö- ja yhteisötasolla osana varautumista. On tärkeää luoda mahdollisuuksia ja kannustaa yhteisöjä ja yksilöitä toimimaan yhdessä vaikeuksien äärellä sekä noudattamaan viranomaisten ohjeita. Matalan kynnyksen avunsaanti toipumisvaiheessa tulee varmistaa. Jos yhteiskunta on jakautunut ja luottamus vähäistä, niin valmiudet kohdata vaikeudet yhdessä ja yhteisin tavoittein ovat heikommat. Paljon kuormitusta tai epäreilua kokeneet tulisi löytää ja järjestää tarvittavaa tukea.

Hyvä suunnittelu ja viestintä voivat ratkaista toipumisen onnistumisen. Viestinnällä sekä uusilla osallistavilla ja kokeilevilla toimintatavoilla voidaan vähentää ristiriitojen vaikeutumista. Viranomaisten on toiminnallaan luotava mahdollisuuksia kokemusten vaihtoon, yhdessä tekemiseen, uuden rakentamiseen ja luottamuksen palauttamista. Viestintä on oleellinen osa tilanteen johtamista ja operatiivisten suunnitelmien toimeenpanoa valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Eri organisaatioiden valmiussuunnitelmiin tulee kirjata toipumisen osio.

Toipumisen kokonaisuuden koordinoivaa tahoja ei ole määritelty Suomessa lainsäädännöllä, mikä on merkittävä puute. Toipumisen vaatiman kokonaisuuden toiminnan suunnittelu tulee käynnistää samanaikaisesti vasteen kanssa. Toipumisvaiheen toimijat eivät välttämättä ole samoja kuin tilanteen alkuvaiheessa. Mukana voivat olla mm. kunnat (kirjastot, koulut, maahanmuutto, päiväkodit), hyvinvointialueet (hyvinvointi, terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, turvallisuus), elinkeinoelämä, työpaikat, uskonnolliset yhteisöt, järjestöt, seurakunnat ja kulttuuripalvelut. Kokonaisuudessa pitää vaikutusarvioon perustuen tunnistaa, kenelle tuki kohdennetaan, miten ihmiset ja yhteisöt otetaan mukaan ja mitkä ovat riittäviä toimenpiteitä.